

СЕКЦІЯ “ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ’ЄКТІВ МАКРОСЕРЕДОВИЩА”

УДК 658.152

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Дубініна М.В., доктор економічних наук, доцент,
Горбач С.О., аспірант II року навчання,
Миколаївський національний аграрний університет*

Останнім часом бухгалтерський облік став розглядатися як соціальна та інституційна практика і перестав вважатися якимось нейтральним винаходом, який тільки реєструє і узагальнює факти господарської діяльності. Облік можна визначити як набір дій, які чинять вплив на тип світового устрою, в якому ми живемо, тип соціальної реальності, яку ми населяємо, спосіб, яким ми усвідомлюємо вибір, що стоїть перед організаціями та індивідами, спосіб, яким ми ведемо справи і організуємо різні процеси, і спосіб, яким ми керуємо життями інших і своєї [1, р. 1]. Інституціоналізм дозволяє пояснити процеси формування облікової політики, особливості її трансформації, а також еволюційні процеси її становлення та розвитку [2, с. 61].

Інституціоналізм – це науковий напрям, що не вважається окремою теорією, а є об’єднанням наукових доктрин, в яких центральною категорією аналізу є поняття “інститут”. В даний час немає однозначного визначення інститутів, але для мети аналізу облікової політики їх можна охарактеризувати наступним чином: інститути – це звичний спосіб думки, керуючись яким живуть люди [3, с. 202].

Модель облікової політики в сільськогосподарському підприємстві складається під впливом формальних і неформальних правил і норм.

Формальні правила – це закони країни та інші нормативні акти, які визначають правове поле для функціонування бухгалтерського обліку та встановлюють правила його ведення. Саме формальні правила забезпечують певну свободу господарюючому суб’єкту у виборі форм і методів ведення бухгалтерського обліку. Разом з тим формальні правила визначають і відповідальність кожної юридичної особи за наслідки незастосування тих чи інших правових норм. Певна частина інститутів може бути віднесена до формальних, тобто закріпленим законодавчо [4].

Формальні правила можуть створити як сприятливе, так і несприятливе середовище для розвитку бізнесу: простота оформлення та реєстрації підприємств, відсутність складнощів в обліку, звітності та ведення

бухгалтерських документів, податкові пільги – всі ці фактори сприяють розвитку бізнесу.

Під неформальними правилами розуміються сформовані в суспільстві традиції і звичаї, зокрема, ставлення до бухгалтерського обліку, менталітет, що склався в даному суспільстві. Коли йдеться про неформальні правила, то мається на увазі соціальне і політичне середовище, в якому відбувається розвиток обліку.

Неформальні інститути схильні до стійкості. Вони розвиваються повільно і чинять опір різким змінам, особливо перенесенню чужих інститутів з інших товариств або культур. В цілому ж інституційна система розвивається шляхом “малих збільшень” (“increments”). Кожне наступне збільшення спирається на ті інститути, які вже існують (інститут права, інститут приватної власності, оподаткування та ін). До неформальних інститутів відносяться саме середовище, в якому існують облікові відносини (політичне, соціальне, економічне, культурне тощо), а також виникають у сфері цих відносин такі явища, як “тіньова економіка”, “антикризове управління”, “офшор”. Взаємодія між формальними і неформальними інститутами є одним з основних і найважчих для аналізу факторів інституційної динаміки бухгалтерського обліку та формування облікової політики [2, с. 61].

На зміну новим формальним нормам приймаються інші, а неформальні відмирають поступово, коли їх починає дотримуватися все менша і менша кількість людей [4, с. 32]. Інституційна теорія звертає увагу на роль інститутів в поясненні діяльності сільськогосподарських підприємств і забезпечує основу для оцінки формальних і неформальних правил, що формують образ їх дій.

На стан і розвиток бухгалтерського обліку впливають загальні й специфічні умови інституційного середовища. До загальних умов належать закономірності, які притаманні бухгалтерському обліку взагалі і які діють у всіх країнах. Специфічні умови притаманні бухгалтерському обліку тільки у даній країні. Вони обумовлені особливостями її історії, традицій, політичним устроєм і т. д. На розвиток бухгалтерського обліку в кожній країні впливають чотири групи чинників: стан економіки та ринкової кон’юнктури; наявність відповідної інфраструктури економіки; політика держави щодо регулювання бухгалтерського обліку, звітності та оподаткування; соціальне середовище.

Дослідження результатів реформування бухгалтерського обліку не можуть проводитися без розуміння інституційного контексту змін, що відбуваються. Значення бухгалтерського обліку полягає в тому, що важливо враховувати не тільки результати того чи іншого інституціонального аспекту, але також необхідно брати до уваги послідовність подій і траєкторію розвитку облікової політики сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hopwood A. G. Accounting as Social and Institutional Practice / A. G. Hopwood, P. Miller. – Cambridge University Press, 1994. – 160 p.

2. Чайковская Л. А. Теория и методология бухгалтерского учета: институциональный подход / Л. А. Чайковская // Аудиторские ведомости. – 2007. – № 12. – С. 61.
3. Чайковская Л. А. Современные концепции бухгалтерского учета (теория и методология) / Чайковская Л.А. – 2007. – 260 с.
4. Бренделева Е.А. Неинституциональная теория : учебное пособие / Бренделева Е.А. ; Под ред. проф. М.Н. Чепурина. – М. : ТЕИС, 2003. – 230 с/